

M
Arkkist. os. 280/21.10.1999

**LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI R 13
1999**

**Rautakautisen röykkiön
kaivaus 20.-24.9.1999
Hanna-Maria Pellinen**

SISÄLLYSLUETTELO

Kohteen perustiedot.....	1
Kaivauksen tausta ja lähtökohdat.....	2
Kaivauspaikan sijainti ja topografia.....	2
Rakenteen 13 aikaisemmat tutkimustulokset.....	3
Kaivausalue vuonna 1999, kaivaustekniikka ja dokumentointi.....	3
Kaivausalueen rakenteet ja stratigrafia.....	4
Kaivausalueen löydöt.....	5
Näytteet.....	67
Analyysit.....	67
Rakenteen 14 tarkastus.....	7
Loppukatsaus.....	78
Luettelo mustavalkonegatiiveista.....	10
Luettelo diapositiiveista.....	11
Karttaluettelo ja kopiot muovikartoista (alkuperäiskoko A 3).....	11
Kuvat	

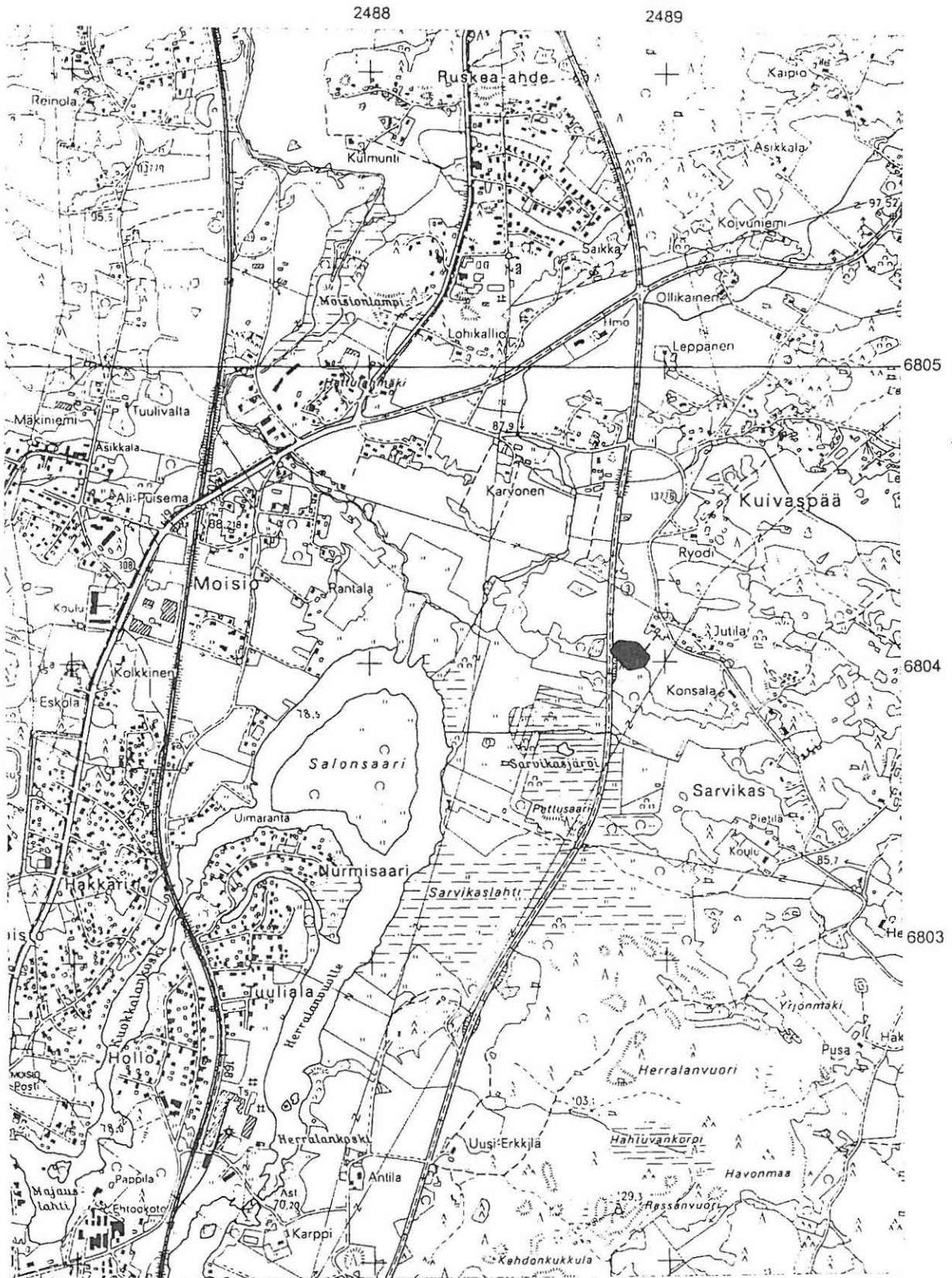
Peruskarttaote 1:20 000

2123 07 LEMPÄÄLÄ

Naarankalmanmäki

Keskikoordinaatit: x = 6804 02 y = 2488 88 z = 88 m mpy

(x = 6803 98 - 6804 05 y = 2488 83 - 2488 94)

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI R 13

KOHTEEN PERUSTIEDOT

Tyyppi	Silmäkivellinen röykkiö
Ajoitus	Rautakausi
Muinaisjäännösrekisteri	418010025
Kunta	Lempäälä
Kylä	Maisenranta
Kohde	Naarankalmanmäki
Tila	2:7 Jutila
Kiinteistötunnus	418-437-0002-0007
Maanomistaja	Nykyisin Tielaitoksen / Hämeen tiepiirin (PL 376, 33101 Tampere) aluetta
Peruskartta	2123 07 Lempäälä
Peruskoordinaatit	x=6804018-6804029 y= 2488957-2488965 z= 87-88
Tutkimusaika	20.-24.9.1999
Tutkimustapa	Pintamaan poisto kaivinkoneella, tasokaivaus, yksikkökaivaus, koekuopitus
Tutkittu pinta-ala 1999	n. 60 m ² avattu kaivinkoneella, josta n. 23 m ² tutkittu tarkemmin menetelmin
Tutkittu pinta-ala yhteensä	1326,5 m ²
Rauhoitusluokkaehdotus	III
Aikaisemmat tutkimukset	Inv. H.-P. Schulz 1994 (VT 3 -inventointi Toijala-Kulju -välillä; kohde 2) Koekaiv. H.-P. Schulz 1995 Kaivaus E. Raike ja S.-L. Seppälä 1997 ja 1998
Aikaisemmat löydöt	KM 29290:1-99 KM 30485:1-1699 KM 30975:1-2654
Kohteen löydöt	KM 31582:1-5 9
Negatiivit:	113634-113667
Diat:	42074-42089
Kartat:	1-5
Karttaotteet:	Peruskartta 2123 07 Lempäälä

Kaivauksen tausta ja lähtökohdat

Muinaisjäännöksen totesi vuonna 1994 H.-P. Schulz valtatie 3 –linjan Toijala-Kulju –inventoinnissa. Museovirasto suoritti moottoritienlinjalla Lempäälän Naarankalmanmäen kohdalla koekaivauksen vuonna 1995 sekä laajoja röykkiö- ja tasokaivaustutkimuksia vuosina 1997-1998. Paikalla todettiin (pronssi-) ja rautakautista kalmisto- ja asuinpaikka-aineistoa (Schulz 1995, Seppälä ja Raike 1997, 1998). Kesän 1998 tutkimuksissa havaittiin varsinaisen muinaisjäännösalueen itäpuolella vielä yksi röykkiö. Tuolloin ehdittiin tutkia vain rakenteeksi 13 nimetyn röykkiön itäpuoli. Rakenteen pohjoispuolelle tehtiin lisäksi koekuoppa. Esille tulleet löydöt vahvistivat röykkiön rautakautiseksi muinaisjäännökseksi. Tielaitoksen kanssa sovittiin, että jäljellä oleva osa muinaisjäännöksestä voidaan säilyttää tien reunassa. (Seppälä ja Raike 1998).

Syksyllä 1999 ilmeni kuitenkin, ettei röykkiön suojelua voida turvata moottoritien yhdystien rakentamisen yhteydessä. Tielaitos keskeytti työt ko. kohdassa. Sovittiin, että Museovirasto suorittaa paikalla arkeologisen kaivaustutkimuksen syyskuun 1999 aikana. (Museoviraston ja Tielaitoksen Valtatie 3 –projektin välinen kirjeenvaihto 13.-14.9.1999).

Rakenne 13:n tutkimus suoritettiin Tielaitoksen Valtatie 3 –projektin rahoituksella 20.-24.9.1999 välisenä aikana. Samalla tarkistettiin myös R 13:sta n. 20 m koilliseen sijaitsevan suurehkon siirtolohkareen ympäristö, joka niin ikään on tuhoutumisuhan alainen. Kaivauksen johtajana toimi allekirjoittanut, piirtäjänä fil.yo Sari Lehto ja kaivajina arkeologian opiskelijat Piritta Hietanen, Juha Ruohonen ja Elsa Österberg.

Kaivauspaikan sijainti ja topografia

Naarankalmanmäen muinaisjäännösalue sijaitsi Lempäälän kirkosta 3,9 km pohjoiskoilliseen, valtatie 9:n itäpuolella, peltoalueiden ympäröimällä pienellä mäkihaarekkeella, entisen Sarvikasjärven koillispuolella. Järvi ulottui ennen Vanajaveden säännöstelyä 1800-luvulla 30-50 metrin päähän mäestä. Vanha rantatörmä, joka aikoinaan myötäili Naarankalmanmäen eteläreunaa, ja sen alapuolinen vesijättömaa erottuivat selvästi maastossa. Saarekkeen lounaispuolelle oli tien rakentamisen yhteydessä 1960-luvulla ajettu täyttömaata n. 85 metrin korkeuskäyrälle asti. Matalana erottunut mäki oli ennen Kuokkalankosken perkausta 1850-luvulla sijainnut pienen lahden pohjukassa, n. 9 metriä veden pinnan yläpuolella. Nyt tutkitun alueen entisen omistajan, Kalevi Konsalan, mukaan järveä on vanhastaan kutsuttu Löyttämäjärveksi ja muinaisjäännösalueetta Naarankalmanmäeksi. (Schulz 1995).

Itse mäki-alue oli luode-kaakko –suuntainen saareke (100 x 60 m), jonka maaperä on melko isokivistä moreenimäkeä (90 m mpy). Mäkeä ympäröivät savi- ja hiesumaat 87-88 metrin korkeuskäyrälle. Nyt tutkittu rakenne sijaitsi savi- ja hiesualueella, Naarankalmanmäen reunasta n. 35 metriä itään, suuren siirtolohkareen ($x=6804\ 02$, $y=2488\ 96$, $z=88-91$) ympärillä. (Seppälä ja Raike 1998).

Syyskuuhun 1999 mennessä moottoritien eli valtatie 3:n rakentaminen oli edennyt Naarankalmanmäelle asti. Koko kalmistomäki oli tasoitettu tien pohjaksi ja alueen korkeussuhteet olivat luonnollisesti tämän vuoksi täysin muuttuneet. Mäen pohjois- ja itäpuolen peltoalue oli edelleen jäljellä. Alueen kasvillisuus oli raivattu pois jo vuonna 1997. (Alueen aikaisemmasta kasvillisuudesta ja viljelyhistoriasta ks. Schulz 1995; Seppälä ja Raike 1997 ja 1998.)

Noin metrin päähän rakenteen 13 silmäkivistä, sen länsipuolelle, oli tehty kapea hiekkatie työmaa-alueen sisäistä liikennettä varten. Tien toisella puolella aukeni syvä kaivanto. Röykkiön eteläpuolelle oli kasattu suuria siirtolohkareita ja sen itäpuolelle irtomaata ja siltarumpujen muotteja. Lisäksi röykkiön pohjoispuolella oli jonkin verran irtomaata ja pienempiä lohkarkeitä sekä jäteöljyastioita. Olosuhteet tutkimukseen ja havainnointiin eivät olleet ihanteelliset. Myös rakenteen 13 sijainti vanhalla peltoalueella oli jo kauan saattanut tämän tuhoamisuhan alaiseksi.

Rakenteen 13 aikaisemmat tutkimustulokset

Vuoden 1998 tutkimuksen aikana rakenteen 13 ympäriltä ehdittiin tutkia $8\ m^2$. Suuren siirtolohkareen pohjoispuolelle tehtiin koekuoppa, jonka ainoa löytö oli pala keramiikkaa. Siirtolohkareen itäpuolelle kaivettiin koeoja. Tästä paljastui selvä kiveys, jonka joukossa oli myös laakakiviä. Maa oli paikoin noen- ja hiilensekaista. Löydöt keskittyivät kaivausalueen luoteispäähän (pieni määrä palanutta luuta, rautakuonaa ja kvartssia) ja kaakkoisnurkkaan (palanutta luuta). (Seppälä ja Raike 1998).

Kaivausalue vuonna 1999, kaivaustekniikka ja dokumentointi

Kaivausalueen raivaus aloitettiin kaatamalla siirtolohkareen luoteisosassa kasvanut pihlajarypäs. Tämän jälkeen pintamaa kuorittiin kaivinkoneella 1- 3 metrin säteeltä siirtolohkareesta. Eteläosassa kaivausaluetta rajoittivat paikalle vuoden aikana tuodut pienemmät irtolohkareet, länsipuolella em. tie. Eteläpuolen lohkaroiden vuoksi kaivinkone ei myöskään päässyt avaamaan aivan kaakkoisnurkkaa. Käsintehdävään turpeen ja peltokerroksen poistoon kenttätöaika ei olisi riittänyt. Pintamaan päällä sijainneen irtomaan ja lohkaroiden vuoksi rakenteen alkamista oli vaikea hahmottaa yksinomaan kiveyksen perusteella – oli havainnointava myös maalajeja. Tämän vuoksi joitakin rakenteeseen kuuluneita kiviä saattoi irrota jo pintamaan kuorimisen yhteydessä. Kaivaus keskeytettiin pääsääntöisesti tiiviimmän kiveyksen tai likamaan ilmaannuttua. Pintamaata kuorittiin silmäkiven ympäriltä keskimäärin n. 10 - 20 cm syvyyteen, n. 42 neliömetrin laajuiselta alueelta.

Pintamaan poistamisen jälkeen kaivausalue rajattiin erottamalla kiveys ja puhtaan saven

alueet toisistaan. Tutkittava alue kutistui näin 21 neliömetriin. Kaivausalue kiinnitettiin aikaisempien vuosien tapaan suoraan valtakunnalliseen karttakoordinaatistoon.

Ruutukoordinaatit muodostuivat neljästä viimeisestä numerosta osoittaen kunkin ruudun sijainnin metrin tarkkuudella. Korkeuskiintopisteenä käytettiin Tielaitoksen kiintopistettä no. 98192 ($x=6804044,5$, $y=248\ 8980$, $z=89.841$ m mpy), joka sijaitsi R 14:n siirtolohkareen päällä rautatapin korkeimmassa kohdassa.

Pintakiveys otettiin esiin ja puhdistettiin normaalin tasokaivauksen tapaan. Kerroksessa 1 sijainnut löytökeskittymä valokuvattiin ja siitä tehtiin luonnospiirros. Maata kerroksesta poistettiin n. 5-10 cm syvyydeltä. Näin saatu taso 1 dokumentoitiin valokuvaamalla mustavalko- ja diafilmille, piirtämällä 1:50. Metalliartefaktien tarkat koordinaatit kirjattiin muistiin, ns. massalöytötavara otettiin talteen ruuduittain (1 x 1 m).

Lyhyen kenttätöajan (5 päivää) ja pienen henkilökunnan (3 kaivajaa) vuoksi rakennetta ei ollut mahdollista kaivaa pohjaan saakka tasokaivauksena. Tason 1 alapuolista rakennetta päätettiin käsitellä yhtenä yksikkönä. Yksiköksi määriteltiin tiiviimpää kiveystä / likamaata / löytöjä sisältävä alue. Kaivamista siis jatkettiin kunnes kiveys, likamaa ja löydöt loppuivat ja vastaan tuli puhdas savi n. 40-60, cm syvyydellä, aivan länsireunassa vasta n. metrin syvyydellä. Kaivausvälineinä käytettiin lastaa ja lapiota. Lähes kaikki maa seulottiin. Kyseisen yksikön / kerroksen 2 aikana esiin tulleita löytökeskittymiä ja niiden kontekstia dokumentoitiin sanallisesti, luonnospiirroksin ja valokuvaamalla. Yksikön pohja vaaittiin, valokuvattiin ja sen rajat piirrettiin 1:50. Viimeisenä kenttätöpäivänä kaikki kaivinkoneen poistama maa, tien kohta ja kaivamatta jääneet osa lähiympäristöstä tarkastettiin vielä metallinilmaisimella.

Rakenteesta 13 noin 20 m koilliseen sijainneen maakiven eteläpuolelle kaivettiin koekuoppa. Kiven muu ympäristö kuorittiin kaivinkoneella. Lähes kauttaaltaan puhtaaksi saveksi osoittautunut alue ei vaatinut jatkotoimenpiteitä. Myös tämän rakenteeksi 14 nimetyn silmäkiven ja siihen liittyneen pienen kiveyksen ympäristö käytiin läpi metallinilmaisimella.

Kaivausalueen rakenteet ja stratigrafia

Pintamaan kuorimisen jälkeen puhtaan saven ja kiveystä ympäröineen ruskean ja vaalean hiekan raja oli selvästi havaittavissa. Itse kiveys ulottui silmäkiven reunasta keskimäärin metrin ulospäin. Vain silmäkiven lounaispuolella kiveys jatkui pidemmälle, myös jonkin matkaa tien alle, mutta ei kuitenkaan n. 5 metrin päässä alkavan kaivannon leikkaukseen saakka. Kaakkoisnurkan profiilista ilmeni, että kiveys näytti jatkuvan vuoden 1998 kaivausalueen puolelle.

Tasossa 1 kiveys oli tiheämpää silmäkiven eteläpuolella y-linjojen 8962-8965 välillä, lounaisosassa x-linjojen 4019-4024 välillä sekä pohjoisosassa ruuduissa $x=4026/4027$, $y=8960$ ja $x=4026$, $y=8962$ (vrt. kartta 1). Pohjoisosan läntisempi kiveys oli kuitenkin jossain määrin siirtynyt pois paikaltaan kaivinkoneen kauhan osuttua suurehkoon kivilohkareeseen. Tämä kiven poistamisesta aiheutui myös paikalla kartassa 1 näkyvä kuoppa. Vastaavanlainen kuoppa syntyi samasta syystä myös aivan eteläpuolen itäreunaan. Erimuotoisten mukulakivien ja lohcareiden ohella kiveyksessä oli siellä täällä myös joitakin laakakiviä. Mitään erillisiä rakenteita ei kuitenkaan havaittu.

Kiveys jatkui melko vastaavanlaisena jonkin matkaa tason 1 alapuolella ja alkoi vähitellen supistua, kunnes n. 20-40 cm:ä tason 1 alapuolella saavutettiin enää muutamia kivilohkareita sisältänyt puhdas savi, joka katsottiin pohjatasoksi. Tästä alaspäin myös (ilmeisesti saven seassa luontaisesti olleita?) kiviä ympäröivä ja niiden alapuolinen maa oli puhdasta savea. Poikkeuksen kiveyksessä muodosti kuitenkin silmäkiven lounaisreuna, jonka lohkariekkö ja tumma likamaa jatkuivat paikoin jopa metrin syvyyteen ja, kuten aikaisemmin todettiin, myös tien alle.

Likamaata oli havaittavissa nimenomaan kohdissa, joissa kiveyskin oli tiheämpää. Tummempaa, nokimaan sekaista likamaata dokumentoitiin erityisesti tason 1 alapuolella, eteläpuolen itäreunassa, lounaisreunan kiveyksessä sekä pienenä läiskänä pohjoispuolen idänpuoleisen kiveyksen yhteydessä (ruutu 4026/8962). Hiiltä esiintyi kapealla vyöhykkeellä silmäkiven lounaisreunassa ja yksittäisinä kappaleina eri puolilla silmäkiveä ympäröivää kiveystä.

Kaivausalueen löydöt

Heti pintamaan poiston jälkeen, kerroksessa 1, ruudun x=4019, y=8963 kaakkoisosassa näkyviin tuli rautaisen veitsen ruoto-osa, jonka ympäriltä löytyi palanutta luuta. Veitsi oli kivien välissä kärki ruotoa syvemmillä, kärjen ollessa koillista kohti. Se oli muodoltaan puukkomainen, mutta sen terä- ja selkäosat sijaitsivat päinvastaisilla puolilla. Ruoto oli terään nähden vino ja päähän kapeneva (KM 31582:10). Vastaavanlainen käyräselkäinen, suorateräinen veitsi on löydetty ainakin Laitilan Vainionmäen kalmistosta (Leena Söyrinki - Harmo 27.9.1999, suullinen tiedonanto). Malli tunnetaan historiallisella ajalla veitsenä, jolla on tehty puuhun leikkauskoristeita (keskustelu Leena Tomanterän kanssa 27.9.1999). Toisaalta myös puukon valmistus tapahtunee yleensä siten, että selkä ja teräpuoli saavat oikean muotonsa vasta viimeistelyssä, tätä ennen selkä voi olla terävähkö ja terä teroittamaton (keskustelu Jouko Pukkilan kanssa 2.10.1999). Veistä ympäröineestä kiveyksestä löytyi valtaosa kaivausalueen palaneesta luusta; yhteensä runsas 150 grammaa. Myös osa keramiikasta liittyi läheisesti tähän löytökeskittymään. Kaikki kaivausalueelta löytynyt keramiikka oli aivan vastaavaa karkeahkoa, koristeetonta rautakauden keramiikkaa, jota on löydetty myös muiden Naarankalmanmäen rakenteiden yhteyksistä. Jonkin verran tämän keskittymän yhteydestä tuli myös palanutta savea / savikuonaa ja rautakuonaa.

Silmäkiven lounaisosan kiveyksessä sijaitsi toisentyypinen löytökeskittymä. Muutamaa palaneen luun sirua ja kvartsi-iskosta lukuun ottamatta löytöaineisto käsitti palanutta ja kuonaantunutta savea, jota löytyi yhteensä runsas 5 kg. Aineistot on luokittelussa yhdistetty. Painaumajälkiä oli lähinnä palaneessa savessa, mutta myös kuonassa. Selkeimmät muodot esiintyivät palaneessa savessa ja olivat osin melko loivasti kaarevan kolmiomaisia, osin selvästi oksapainanteisia. Sekä palanut savi että kuonaantunut savi olivat stratigrafisesti kauttaaltaan melko sekoittuneet. Kuonaantuneen saven määrä oli jonkin verran suurempi kuin palaneen saven. Mainittakoon vielä erikseen kvartsiaineiston kauniista siniharmaasta savukvartsista tehty kaavin (KM 31582:35).

Näiden kahden edellä kuvatun löytökeskittymän välillä ei ollut selvää löytötyhjiötä, vaan palanutta savea / savikuonaa, rautakuonaa sekä palanutta luuta löytyi pitkin silmäkiven

reunaa. Rautakuonasta mainittakoon se, että muutamassa löydössä oli myös kiinni kuonaantunutta savea. Lounaispuolen löytökeskittymän pohjoispuolella sen sijaan vallitsi löytötyhjiö noin neljän metrin päähän saakka.

Kaivausalueen pohjoisosassa erottui kaksi erillistä löytökohtaa. Ruudun x=4026, y=8960 pohjoisosassa pieni määrä palanutta luuta ja keramiikkaa, kiveyksessä, jossa lähempänä pintaa oli ollut laakakiviä sekä ruutujen x=4026, y=8962/8963 rajan molemmin puolin palanutta luuta, keramiikka sekä pieni varrasmainen nuppipäinen pala toistaiseksi tunnistamatonta metallia (KM 31582:50). Näiden välinen alue oli taas löydötön, yhtä palaneen luun murua lukuun ottamatta.

Aivan silmäkiven juurelta, sen lounais-, länsi- ja luoteispuolelta tuli esille modernia löytöaineistoa sekä 1. kerroksesta että sen alapuoleisesta ”yksiköstä”. Esimerkkeinä mainittakoon vanhanmallisen sähköpylvään osa (lasinen), muovinappi, 10-penninen vuodelta 1931, ruostunut peltipurkki ja tiiltä. Silmäkiven pohjoispuolelta löytyi lisäksi pala molemmilta pinnoilta lasitettua kivasavikeramiikkaa, joka on mahdollisesti peräisin pullosta tai korvallisesta astiasta. Metallinilmaisimella löydettiin niin ikään ainoastaan resentejä löytöjä, pääasiassa nauvoja.

TAULU 1. Rakenteen 13 löydöt KM 31582:1-52

LÖYTÖLAJI	KUVAUS	MÄÄRÄ KPL / G	LÖYTÖ- NUMEROT
METALLIESINEET	1. Rautainen veitsi, jonka selkä kaareva ja terä suora 2. Pieni pala tunnistamatonta metallia	1 kpl 1 kpl	KM 31582:10 KM 31582:50
KERAMIikka	Karkeahkoa, koristeetonta rautakautista keramiikkaa Pääosin pieninä paloina.	61 kpl / 183 g 5123 g	KM 31582:6, 12, 15, 31, 46, 51 KM 31582:2, 4, 7, 13, 16, 19, 20, 23, 24, 26, 33, 34, 36, 38, 39, 41, 43, 44 KM 31582:3, 8, 17, 25, 27
PALANUT JA/TAI KUONAANTUNUT SAVI			
RAUTAKUONA	Joissakin paloissa kiinni myös palanutta savea. Suurehkoja kappaleita.	570 g	
KVARTSI- ISKOKSET/ESINEET PALANUT LUU	Yksi iskoksista selvä kaavin, joka tehty savukvartsista.	4 kpl / 55g 175 g	KM 31582:22, 35, 37 KM 31582:1, 5, 9, 11, 14, 18, 21, 28- 30, 32, 40, 42, 45, 47-49, 52

Näytteet

Kohdasta $x=4022,40-50$, $y=8958$, 20-30 otettiin talteen n. 40 grammaa hiiltä. Hiilen konteksti oli lounaisreunan kiveys, josta löytyi palanutta ja kuonaantunutta savea. Hiiliesiintymä sijaitsi kuitenkin melko lähellä silmäkiven reunaa, josta löytyi myös modernia löytöaineistoa. Hiilen esihistoriallista kontekstia on pidettävä siinä määrin epävarmana, ettei sitä niukan budjetin vuoksi ole toistaiseksi haluttu ajoittaa. Vuonna 1998 otettiin hiilinäyte silmäkiven itäreunasta. Näyte on lähetetty ajoituslaboratorioon, mutta tuloksista ei ole toistaiseksi raportoitu. *Liha*

Analyysit

Kaivauksen luuaineisto tullaan käymään läpi ja saadut tulokset liittämään tämän kertomuksen loppuun analyysin valmistuttua. Mainittakoon, että vuoden 1998 kaivauksessa röykkiön 13 palaneesta luusta kahden kappaleen voitiin todeta olevan peräisin ihmisestä. Luut analysoi FT Tarja Formisto (Seppälä ja Raike 1998).

Rakenteen 14 havainnot ja löydöt

Rakenteen 13 koillispuolella sijainnut maakivi päätettiin myös tarkistaa, koska sama tieliittymä tulee myös tuhoamaan tämän alueen. Kiven lounaispuolelle avattiin yhden neliömetrin kokoinen koekuoppa. Pintamaan alta paljastui kiveystä, josta n. 20 cm syvyydestä kivien välistä löytyi kamppi. Tämä oli muutoin ehjä, mutta sen kärkiosa oli taivutettu kaksinkerroin. Aluetta laajennettiin sen verran, että kiveyksen rajat saatiin näkyviin. Kiveys osoittautui vaatimattomaksi (n. $1 \times \frac{1}{2}$ m). Kampista n. 1 m kaakkoon löytyi käsin taottu rautanaula, jossa oli nelikulmainen pää. Kiveyksen itäpuolella maa oli sekoittunut. Koekuopan itäpuolen leikkauksesta löytyi toimiva musta tussi (ei Museoviraston käyttämää mallia). Kiveys kaivettiin pohjasaveen, eikä muita löytöjä tullut esiin, ei myöskään likamaata tms. kiinteään muinaisjäänökseen viittaavaa.

Maakiven ympäristö tarkastettiin vielä kuorimalla sen ympäriltä pintamaa pois n. 1 – 2 metrin säteeltä. Kiven itäreunassa havaittiin kymmenkunta kiveä. Maa oli tällä puolen kuitenkin hyvin sekoittunut, eikä ole varmuutta siitä, etteikö kiviä olisi tuotu paikalle irtomaan mukana. Muualla kivetön peltosavikerros ulottui maakiveen saakka. Peltosaven alta alkoi puhdas savimaa.

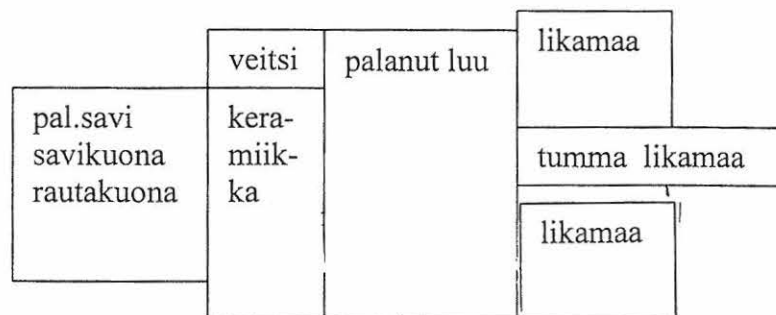
Esihistoriallisesta muinaisjäännöksestä ei rakenteen 14 kohdalla ole siis kyse. Siirtolohkareen lounaispuolen kiveyksen kokoaminen tai raivaaminen liittyyne ajallisesti siitä löytyneeseen kamppiin. Joko niin, että kamppi on asetettu kiveykseen sen kokoamisvaiheessa tai kyseessä on syrjään raivattua materiaalia. Tämän esinetyypin ajoitus on valitettavasti niin väljä, että kyseessä voidaan vain todeta olevan historiallisen ajan löydön (vrt. esim. Kustaa Viikuna 1976, 42 = Sirpit. Suomen kansankulttuurin kartasto. 1. Aineellinen kulttuuri. Toim. T. Vuorela. SKS.)

Loppukatsaus

Röykkiön 13 silmiinpistäväänä piirteenä oli löytökeskittymien erottuminen toisistaan ja niiden korrelointi tiheämpien kiveysten ja likamaan kanssa. Keskittymiä voitiin havaita kaikkiaan neljä.

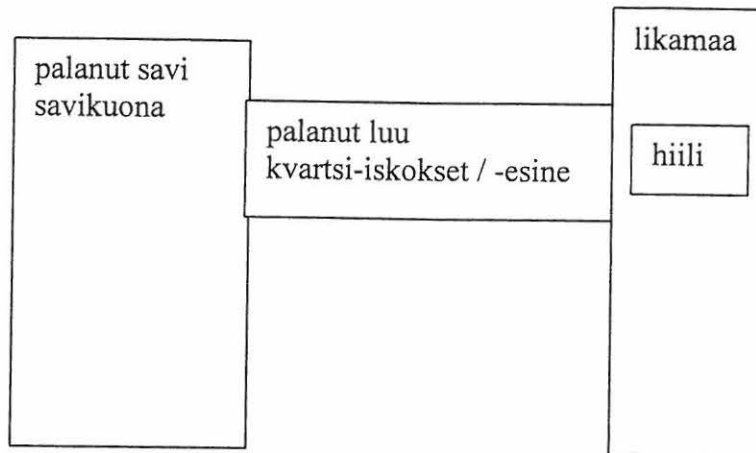
I Ensimmäiseksi havaittu keskittymä sijaitsi silmäkiven eteläpuolella pääosin kohdassa $x=4019,0-50$, $y=8963,0-50$ ja tämän lähiympäristössä. Keskittymä käsitti rautaisen veitsen ja n. 150 g palanutta luuta sekä hieman keramiikkaa, palanutta savea/savikuonaa ja rautakuonaa. Läheisimmin olivat yhteydessä toisiinsa veitsi ja palanut luu, keramiikka ja savi- ja rautakuona löytyivät keskittymän luoteis-, pohjois- ja koillispuolelta. Kiveys alkoi tässä kohtaa heti pintamaan alta ja jatkui tason 1 alapuolella vielä n. 10-30 cm syvyyteen. Tummempi likamaa sijaitsi taso 1 alapuolella. Keskittymän löydöt ajoittunevat keramiikan perusteella rautakaudelle.

KAAVIO 1. Keskittymä 1:n suhteellinen vertikaalistratigrafia.

II Toinen löytökeskittymä käsitti pääasiassa yli 5 kg palanutta tai kuonaantunutta savea. Löydöt olivat yhteydessä kaivausalueen lounaisreunan kiveykseen ja likamaahan. Painaumet viittaavat oksapunosrakenteeseen. Paikoin löytyi myös hieman palanutta luuta, kvartsi-iskoksia / -esine sekä hiiltä. Kvartsi-iskokset ja -esine sekä oksapunospainanteet viittaavat esihistorialliseen aikaan.

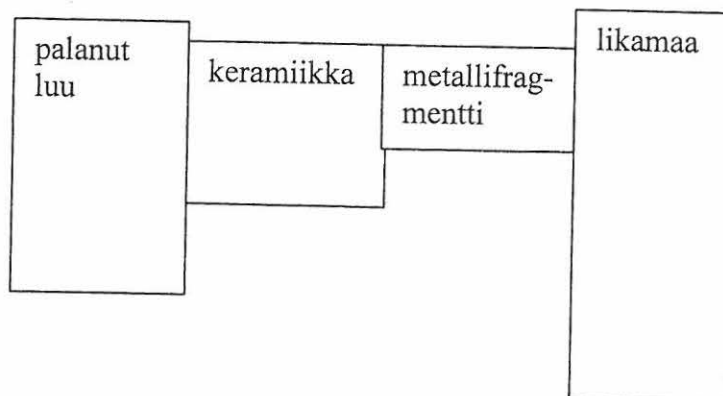
KAAVIO 2. Keskittymä 2:n suhteellinen vertikaalistratigrafia.

III Niukasta löytömäärästään huolimatta pohjoispuolen ruudun $x=4026$, $y=8960$ palanutta luuta ja keramiikkaa voitaneen pitää omana keskittymänään, joka liittyy paikalla sijainneeseen kiveykseen. Erilliseen konstruktion viittaavat myös löytöjen päällä sijainneet laakakivet.

IV Neljäs löytökeskittymä oli selkeä ja muodostui kiveyksestä, likamaasta, hiilestä, palaneesta luusta, keramiikasta ja tunnistamattomasta metalliesineen fragmentista. Keramiikka ja palanut luu löytyivät paikoin aivan vierekkäin. Keramiikan perusteella pohjoispuolen löydöt (kivisavikeramiikkaa lukuun ottamatta) ajoittuvat rautakauteen.

KAAVIO 3. Keskittymä 4:n suhteellinen vertikaalistratigrafia.

Löytöryhmistä rautakuona sekä savikuonansekaiset rautakuonanpalat löytyivät lähinnä em. keskittymien ulkopuolelta, kiertäen silmäkiven lounais- ja eteläreunaa. Jälkimmäinen materiaali ainakin lienee peräisin savella vuoratusta raudanpelkistyskuopasta.

Nyt tutkittu alue selventää viime vuonna rakenteesta 13 saatuja tuloksia. Vuoden 1998 koeojan kaakkoispäädyn luu saattaa liittyä keskittymä I:een tai olla erillinen keskittymänsä, joka olisi jatkunut silmäkiven kaakkoisnurkkaan, jota ei valitettavasti päästy tutkimaan. Koeojan luoteispäädyn löydöt sen sijaan melko varmasti liittyvät juuri keskittymään IV. Keskittymiä I ja IV voidaan melko varmasti pitää hautauksina. Viitteitä hautauksesta antaa myös keskittymä III:n laakakivien alla sijainnut keramiikka ja palanut luu. Sen sijaan keskittymä II:n luonteesta ei liene saatavissa varmuutta. Palanut savi ja savikuona ovat ilmeisesti peräisin oksapunosrakenteen tiivistämisestä tai vuoraamisesta. Kyse saattaa olla konstruktiosta, johon ruumis oli sijoitettu roviolla. Toisaalta rauta- ja savikuona ja mahdollisesti keskeneräinen veitsi voivat myös aiankin osittain viitata paja-aineistoon.

Tämänvuotiset kaivaustulokset tukevat aikaisempaa kuvaa Lempäälän Naarankalmanmäen kalmiston luonteesta. Rakenne 13 on ilmeisesti ollut sijaintinsa vuoksi vielä alttiimpi tuhoutumiselle kuin mäkialueella sijainneet muinaisjäännökset. Tähän viittaavat myös hyvin suppealle alueelle silmäkiven ympärille rajautunut kiveys sekä useat resentit löydöt. Rakenteesta 13 n. 20 m koilliseen sijainnut siirtolohkare, joka nimettiin rakenteeksi 14 siitä löytyneen pienen kiveyksen ja historiallisen ajan maalöydön vuoksi, ei vaikuttanut esihistorialliselta muinaisjäännökseltä. Maakiven ympäristö oli kuitenkin melko sekoittunut ja kiveä ympäröivä savi pelloksi muokattua.

Helsingissä 15.10.1999

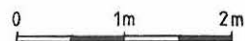
Hanna-Maria Pellinen, FM

Luettelo mustavalkonegatiiveista

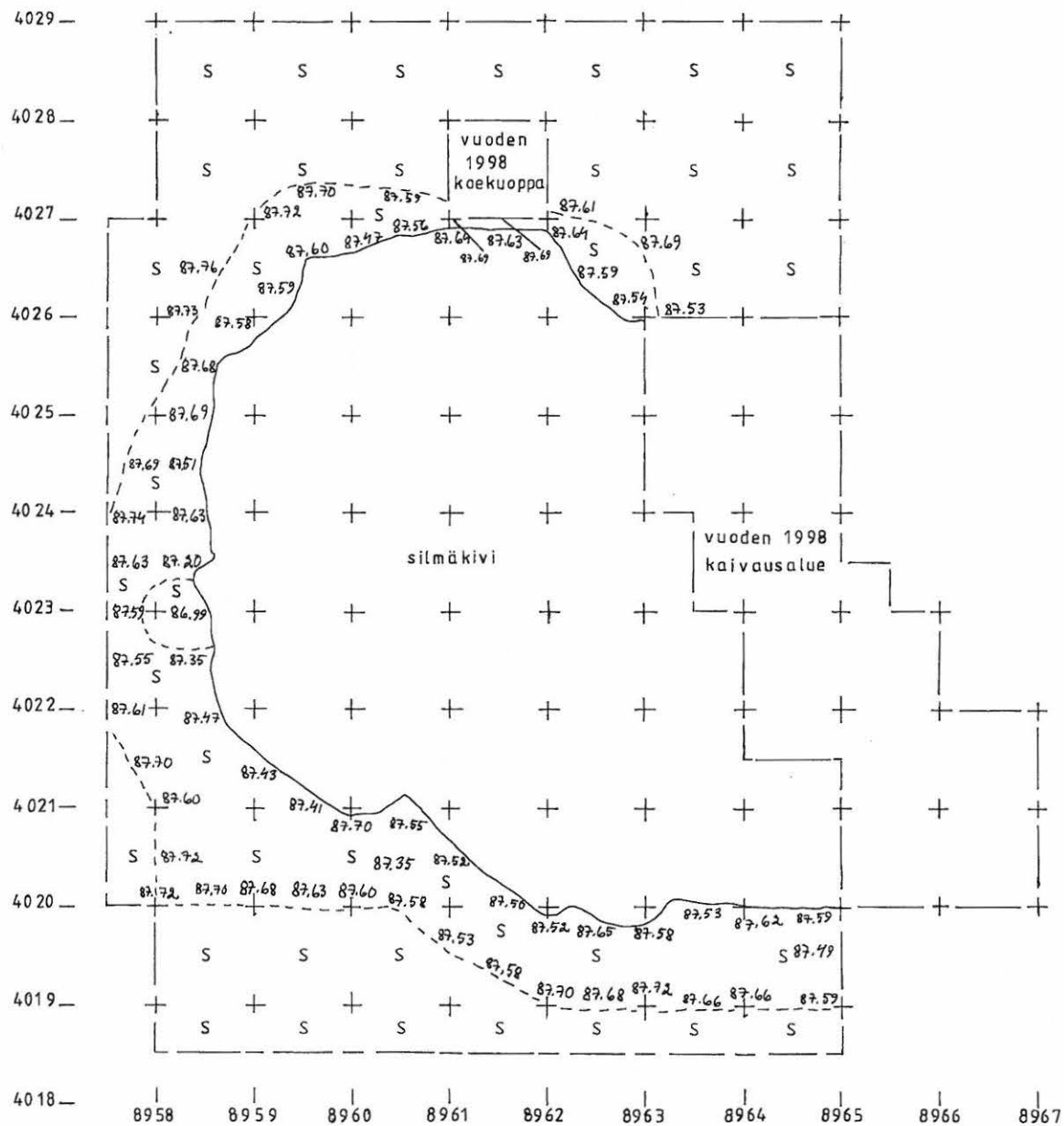
- 113634 R 13, yleiskuva, koillisesta
 113635 ” ” ”
 113636 ” ” kaakosta
 113637 ” ” ”
 113638 ” , kaivinkone poistaa pintamaata, koillisesta
 113639 ” ” ”
 113640 ” , silmäkiven luoteispuoli, koillisesta
 113641 ” ” , pohjoisesta
 113642 ” , työkuva: Elsa Österberg löytää palanutta luuta eteläpuolelta silmäkiveä, luoteesta
 113643 ” , 1. krs, eteläpuoli, veisi in situ, pohjoisesta
 113644 ” , 1. krs, eteläpuolen itäreunan kiveys, jonka keskeltä veitsi löytyi, luoteesta
 113645 ” , 1. krs, lounaisnurkka,
 113646 ” , yleiskuva R 13:lta lounaanseen, koillisesta
 113647 ” , 1. krs, eteläpuoli, lännestä
 113648 ” ” ”
 113649 ” , 1. krs, lounaisnurkka, lounaasta
 113650 ” , 1. krs, länsipuoli, lännestä
 113651 ” , työkuva, pohjoispuolen 1. krs:ta kaivetaan (edessä Elsa Österberg, takana Piritta Häkälä), kaakosta
 113652 ” , taso 1, pohjoispuoli, idästä
 113653 ” , taso 1, eteläpuoli, idästä
 113654 ” , taso 1, pohjoispuolen idänpuoleinen kiveys, koillisesta
 113655 R 14, siirtolohkareen lounaispuolelle kaivettu koekuoppa, näkyvissä pieni kiveys, josta löytyi kamppi, lounaasta
 113656 ” , kaivinkoneen poistettua pintamaa siirtolohkareen ympäriltä, etelästä
 113657 ” ” , idästä
 113658 R 13, länsi-/ lounaisreunan kiveystä ja likamaata kaivetaan (vas. Elsa Österberg, oik. Piritta Häkälä), ylh., idästä
 113659 ” , pohjoispuoli pohjaan kaivettuna, idästä
 113660 ” ” , koillisesta
 113661 ” , länsireunan yksikkö jatkuu n. 1 m syvyyteen, etelästä
 113662 ” ” idästä
 113663 ” , eteläpuoli pohjaan kaivettuna, lännestä
 113664 ” ” ”
 113665 ” ” , idästä
 113666 ” , Elsa länsipäädyn pohjassa mittakaavana, etelästä
 113667 ” , yleiskuva, lounaasta

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI R13
HANNA-MARIA PELLINEN 1999

Pohjavaaituskartta
Korkeudet absoluuttisina m mpy
Mk 1: 50
Piirtäjä S.Lehto

- S savi
- kuoppa
- syvemmälle kaivetun alueen raja

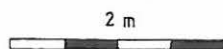
LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI R13

Hanna-Maria Pellinen 1999

LÖYTÖ- JA RAKENNEKARTTA

Mk 1:50

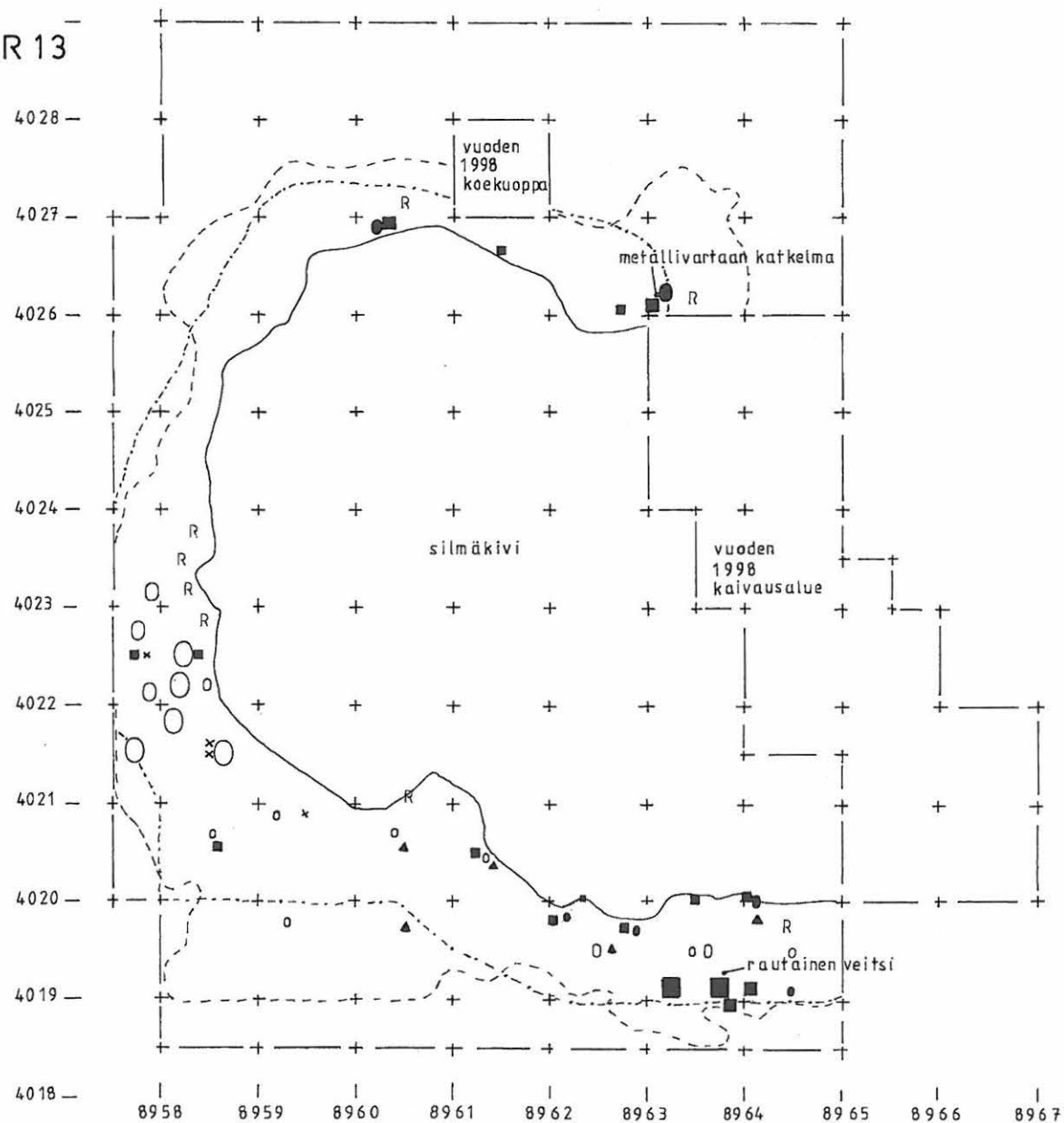
Piirt. S. Lehto / H.M. Pellinen

Nep

- kiveyksen raja tasossa 1
- kaivausyksikön pohjan raja
- keramiikkaa 1-5 kpl
- " 6-20 kpl
- " 21-50 kpl
- pal.savea/savikuonaa 1-5 g
- " " 6-20 g
- " " 21-50 g
- " " yli 50g
- kvartsi-iskos / -esine
- rautakuonaa 1-5 kpl
- pal.luufa 1-5 g
- " 6-20 g
- " 21-50 g
- resentti löytöryhmä / yksittäinen hist. ajanlöytö

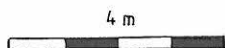
LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI Hanna-Maria Pellinen 1999

YLEISKARTTA R13,R14

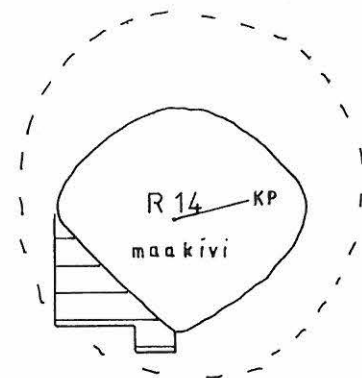
Mk 1:100

Piirt. H.M. Pellinen

- vuonna 1999 kaivettu alue
- vuonna 1998 kaivettu alue
- kaivinkoneella kuoritun alueen raja

Nep

4050

4045

4040

8965

8980

8960

8975

VANHAA PELTOALUETTA

4030

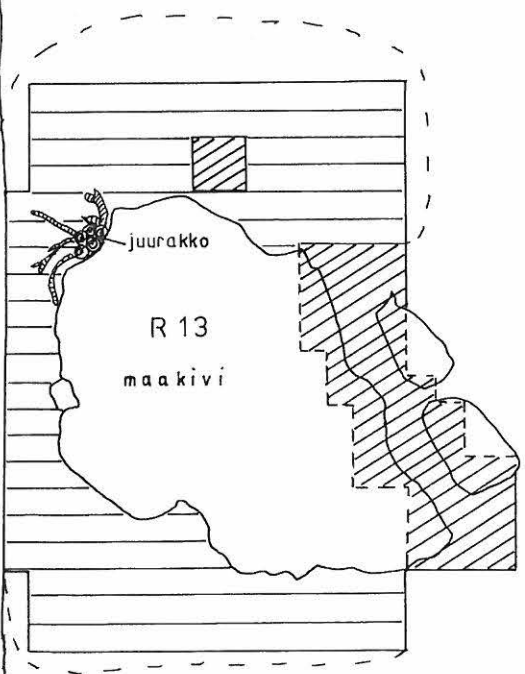
4025

4020

X

E

TIE

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI

E. Raike ja S.-L. Seppälä 1998

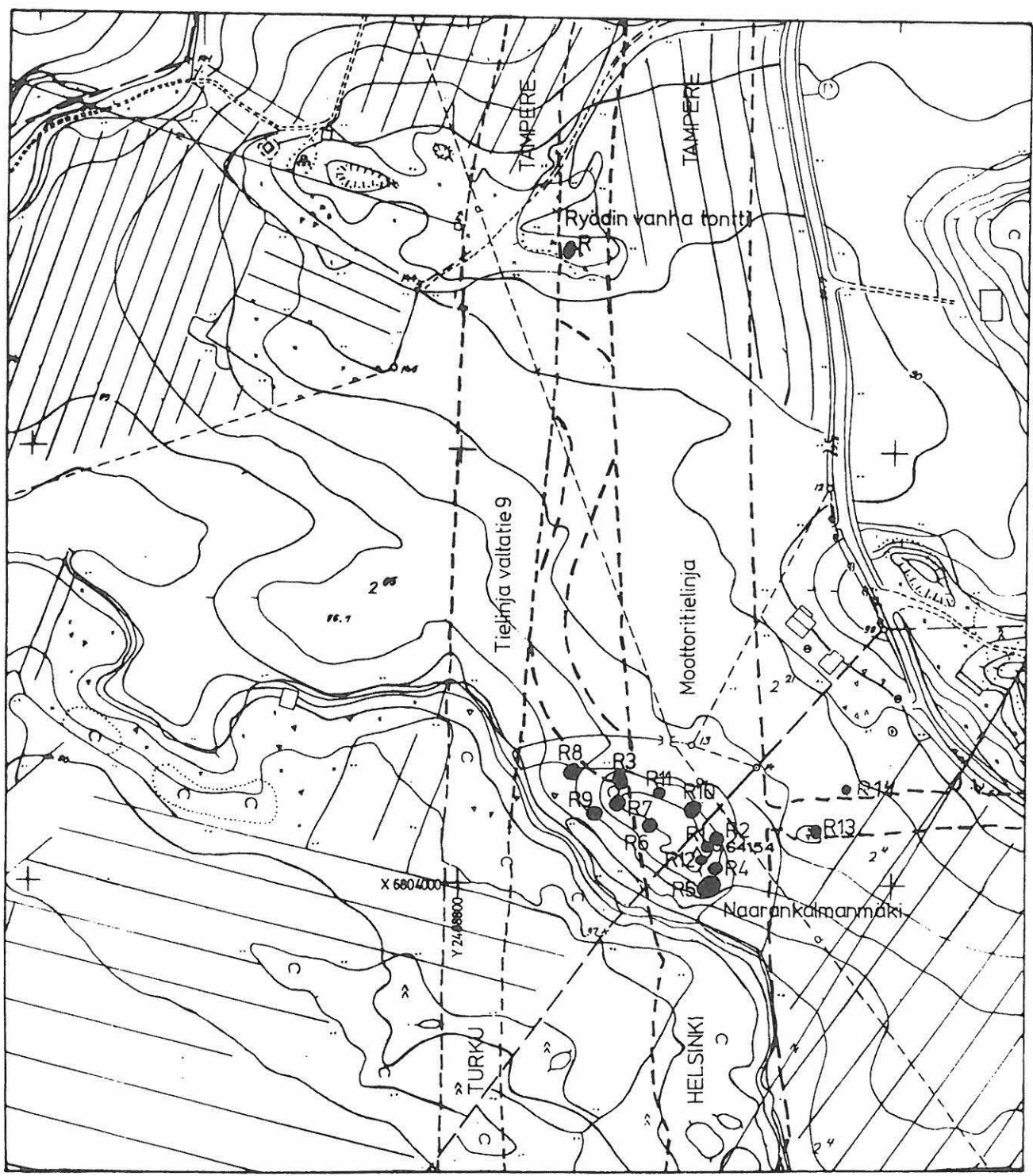
Yleiskartta
~~Mk1:2000~~
Piirt. J.Taivainen

Karttapohjana Lempäälän kunnan kaavoituksen pohjakartta 1970

- R ● röykkiö/rakenne
- // tielinja

HELSINGIN YLIOPISTON
AJOITUSLABORATORIO
PL 11, (Snellmaninkatu 3)
00014 Helsingin yliopisto
Puh. 191 23436

15.03.

Museovirasto
Arkeologian osasto

AJOITUSTULOKSIA

Lab. no.	Näyte	$\delta^{13}\text{C}$	Ikä (BP)
	Lempäälä, Naarankalmanmäki		
Hel-4261	Kuoppa 401515/890150	- 24.0	1560 \pm 90
Hel-4262	Paalu 402365/890310	- 25.9	1530 \pm 110
Hel-4263	Puu 400380/890010	- 24.9	1890 \pm 90
Hel-4264	Kiveys 400800/891200	- 26.2	1510 \pm 90
Hel-4265	Hiilikeskittymä 402160/896550	- 25.4	1210 \pm 110

Tulos on ilmoitettu vuosina vuodesta 1950 AD lukien ja perustuu ^{14}C :n puoliintumisaikaan 5568 vuotta. Epätarkkuuteen ($\pm 1 \sigma$) sisältyvät näytteen mittauksista ja tarpeellisista vertailu-mittauksista aiheutuvat tilastolliset virheet. $\delta^{13}\text{C}$ arvo on annettu promilleina suhteessa VPDB standardiin. Jos $\delta^{13}\text{C}$ arvo on ilmoitettu on annettu ikä korjattu isotooppifraktioitumiselle vastaamaan $\delta^{13}\text{C}$ arvoa -25 ‰.

Helsingissä 11.3.1999

Högne Jungner
Högne Jungner

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 1. RAKENNE 13 YLEISKUVA, KOILLISESTA

113634

KUVA 2. R13 YLEISKUVA, KAAKOSTA

113637

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 3. KAIVINKONG POISTAA PINTAMAATA , KOILLISESTA

113639

KUVA 4. KAIVINKONG POISTAA PINTAMAATA
R13 PÖHJÄPUOLI , KOILLISESTA

113638

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 5. R13 LUOTEISOJA ,KOILLISESTA (KAIVINKONGEN
JÄLKEEN)

113640

KUVA 6. R13 LUOTEISOJA ,POHJOISESTA (KAIVINKONGEN
JÄLKEEN)

113641

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 7. R13 STELÄRVUOLI PINTAMAAN POISTON JÄLKEEN.
ELSA ÖSTERBERG LÖYTÄÄ PALANUTTA LUUTA,
LUOPEESTA.

113642

KUVA 8. R13 I.KRS X=4013 Y=8263 VEITSI IN SITU,
YMPÄRILTÄ LÖYTÄY PALANUTTA LUUTA,
Pohjoisesta

113643

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 9. R13 ETELÄPUOLEN ITÄREUNAN KIVEYS, JONKA
KESKELTÄ VEITSI LÖYTÖI, 1. KRS, LUOTTESTA 113644

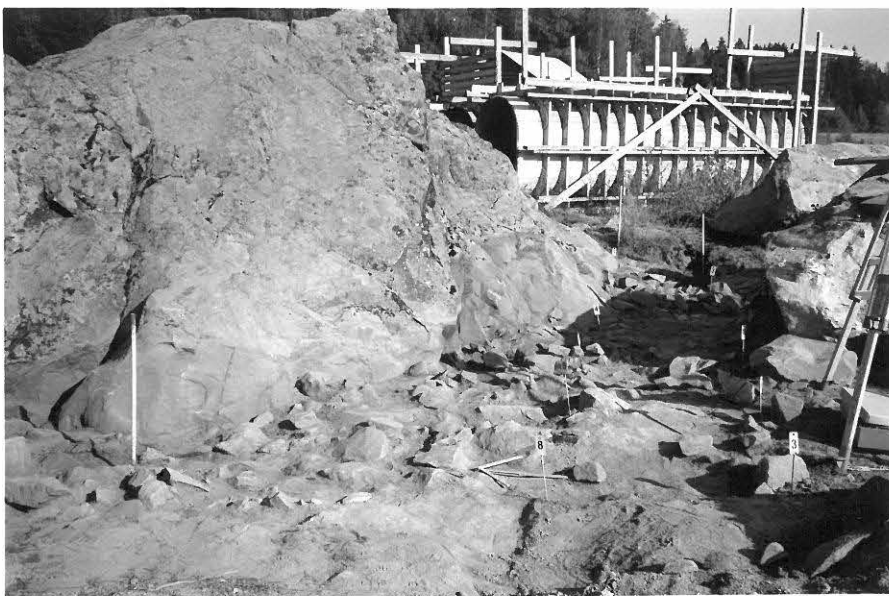
KUVA 10. R13 LOUHAISURKAN KIVEYSTÄ, 1. KRS,
KOILLISESTA. 113645

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 11. R13 ETELÄPUOLI 1. KRS, LÄNNESTÄ.

113647

KUVA 12. R13 ETELÄPUOLI, 1. KRS, LÄNNESTÄ.

113648

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 13. R13 LÄNSIPUOLI, I. ~~KERROS~~ ^{7K58}, LÄNNESTÄ

113650

KUVA 14. R13 POHJOISPUOLI, I. KERROSTA KAIVETAAN (EDESSÄ ELSA ÖSTERBERG, TAKANA PIRITTA HÄULÄ), KARKOSTA.

113651

76

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 15. R13 POHJOISPUOLI, TÄSÖ 1,
IDÄSTÄ.

113652

KUVA 16. R13 POHJOISPUOLEN ITÄREUNAN
KIVEYS, TÄSÖ 1, KOILLISESTA

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 17. R13 ETELÄPUOLI, TASO 1,
10ÄSTÄ.

113653

KUVA 18. R14, N LOUNANPUOLELLE KAIVETTU
KOEKUOPPA, AIVAN KIVILONKAREN
REUNASSA PIENEMPÄÄ KIVEYSPÄ,
JOSTA LÖYTÄI KAMPPI.
LOUNASTA.

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 19. R14 KAIVINKONEEN POISTETTUA PIINTAMAAN SILMÄ -
KIVEN YMPÄRILTÄ, ETELÄLTÄ. 113656

KUVA 20. R14 KAIVINKONEEN POISTETTUA PIINTAMAAN
EDESSÄ NÄKYVÄ KIVENS PAIKALLE TUODUN IRTOMAAN
SEASSA, LÄNNESTÄ. 113657

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 21. LÄNSI-/LOUNAISREUNAN KIVYSTÄ KAIVETTAAN (VAS. R13 ELSA ÖSTERBERG, OIK. JUHA RUOHONEN), YLH. IDÄSTÄ 113658

KUVA 22. R13 POHJOISREUNA POHJASAVEN KAIVETTUNA, ITÄKOILLISESTA. 113659

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 23. LONNAIN- / LÄNSIOSAN LIKAMAAN & 113661
SAVIKUNNAN JATKUIVAT SUVÄLLE (N. I. M.)
ETELÄSTÄ.

KUVA 24. KOTEN ED. , MITTAKAAVANA ELSA ÖSTERBERG,
ETELÄSTÄ

113666

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 25. R 13 ETELÄPUOLI, YKSIKÖN
POHJA, LÄNNESTÄ

113664

KUVA 26. R 13 ETELÄPUOLI, YKSIKÖN
POHJA, IDÄSTÄ

113665

LEMPÄÄLÄ NAARANKALMANMÄKI 1999

KUVA 27. ENT. NAARANKALMANMÄKEÄ, KOILLISESTA

113646

KUVA 28. R13 KANAUKSEN JÄLKEEN, LOUNAASTA

113667